

MEDENİYETLERİN ÇARPIŞMASI

Yazan: *Arnold J. TOYNBEE* (1)

Çeviren *Hâmid UZGÖREN*

I

Bundan yüzyıllarca sonra yirminci yüzyılın ilk yarısını tetkik eden ve bu devrin faaliyet ve tecrübelerini zaman perspektifinin bazan meydana vurduğu kat'i ölçüler içinde görmiye çalışan müstakbel tarihçiler yaşadığımız devrin en mühim hâdisesi olarak neyi seçeceklerdir? Kanaatimizce seçilecek şey harpler, ihtilâller, katliâmlar, tehcirler, kıtlıklar, piyasaya arz edilen emtianın bolluğu, fiatların düşmesi veya artması gibi gazetele-
rimizin serlâvhalarını ve ilk plânda zihinlerimizi işgal eden heyecanlı, feci veya vahim siyasi ve iktisadi hâdiseler olmayıp ancak yarım yamalak farkına vardığımız ve serlâvha yapmaya pek te uygun gelmiyen birşey olacaktır. İyi serlâvha yapılabilen şeyler hayat akıntısının sathına çıktıkları ve dikkat nazartımızı sathın altında kalan, derinlere gömülen daha sâkin ve kolay kolay sezilip anlaşılmıyan hareketlerden çekip ayırdıkları için bu kadar gözümüze çarpmaktadırlar. Fakat, tabii, neticede tarihi yapan, ve heyecanlı günlük hâdiseler perspektif içinde hakiki mikyaslarına çekildikleri zaman cesametleri meydana çıkan, bu dipde kalan ve yavaş hareket eden hâdiselerdir.

Zihnî perspektif dahi optik perspektif gibi bakan kimse ile bakılan şey arasında muayyen bir mesafe olduğu zaman mihrak noktasını bulur. Mese-lâ Salt Lake City'den tayyare ile Denver'e giderken "Rocky" dağlarının yakından görünüşü güzel bir manzara arzetmez. Fiilen dağların üzerinde bulunduğumuz zaman zirveler, sırtlar, dereler, yalçın yakalardan ibaret bir girinti çıkıntı yığını görürsünüz. Ancak dağlar arkada kaldıktan sonra ovaların üzerinden uçarken geriye baktığınız zamandır ki bunlar muazzam ve muntazam bir silsile hâlinde gözünüze çarparlar. İşte o zaman "Rocky" dağlarını hakiki veçhesiyle görmüş olursunuz.

(1) Prof. Toynbee Londra Üniversitesi Profesörlerinden ve İngiltere'nin en salâhi-yattar tarihçilerinden biridir. Devletlerin fevkinde medeniyet zümrelerinin dünya tarihindeki mühim rolünü ve bunların birliğe doğru tekâmülünü belirten yukardaki yazısı bir seri konferans vermek için davet edildiği Amerika Birleşik Devletlerinde Bryn Mawr Kolejindeki açış konferansının metni olup *Harper's Magazine* de neşredilmiştir.

Bu misalden ilham alarak diyebilirim ki yarının tarihçileri zamanımızı bizden daha iyi bir nisbet dahilinde görebileceklerdir. Acaba zamanımız hakkında verecekleri hüküm ne olacaktır?

Zannediyorum ki yarının tarihçileri yirminci yüzyılın en büyük hâdisesini Garp medeniyetinin bu devirde yaşıyan bütün cemiyetlere tahakküm etmesinde bulacaklardır. Bu tahakkümün fevkalâde kuvvetli ve nüfuzlu olduğunu ve ne kadar müziç ve korkunç görünürse görünsün - münferiden erkeklerin, kadınların ve çocukların hareketlerine, görüşlerine, hislerine ve inançlarına mahrem bir şekilde tesir ve insan ruhunda dış maddî kuvvetlerin dokunmadığı tellere temas ederek - elde ettiği bütün kimse'lerin hayatlarını altını üstüne getirdiğini ve içini dışına çıkardığını söyleyeceklerdir. Eminim ki daha 2047 senesi gibi pek te uzak bir devre mensup olmıyan tarihçilerin zamanımız hakkında kanaati bu olacaktır.

Ya 3047 senesinin tarihçileri ne diyeceklerdir? Eğer bir asır önce yaşamış olsaydık zamanımızdan bu kadar uzak bir tarihte söylenecek sözlere ve yapılacak işlere dair kehanette bulunma gibi saçma bir düşünceden dolayı kendimi özür dileme mecburiyetinde hissederdim. Dünyanın M. E. 4004 senesinde yaratıldığına inanan kimseler için bin yüz sene pek uzun bir devir gibi görünürdü. Fakat bugün kendimi özür dileme mecburiyetinde hissetmiyorum; zira, büyük habalarımızın yaşadığı günlerdenberi zaman ölçümüzde öyle bir değişiklik hasıl olmuştur ki eğer bu sahifelerde seyyaremizin tarihini bir grafik halinde göstermiye çalışacak olsam adese kullanmadan bakan bir göz binyüz sene gibi kısa bir devreyi imkânsız farkedemez.

Öyleyse 3047 yılının tarihçileri 2047 senesi tarihçilerine göre çok daha alâkayı çeken müşahederde bulunacaklardır. Çünkü o zamanlar, bugün belki de henüz ilk fasıllarını yaşadığımız bir hâdise hakkında çok daha esaslî malûmat sahibi olmaları mümkündür. Kanaatimce 3047 senesi tarihçilerinin bilhassa meşgul olacağı mevzu tecavüze uğrıyan medeniyetlerin mütecaviz medeniyette husule getireceği muazzam akî tesir olacaktır. 3047 senesinde bizim ve karanlık çağları müteakiben gelen aşağı yukarı bin iki yüz senelik ecdadımızın bildiği Garp Medeniyeti bugün mütemadiyen kendi âlemimize çekip yutmakta olduğumuz yabancı âlem'lerden akıp gelen tesirlerle tanınmıyacak kadar değişecektir. Bunlar Ortodoks Hıristiyanlıktan, İslâmiyetten, Hinduizmden ve Uzak Şark âleminden gelecek tesirlerdir.

Artık 4047 senesinde Mütecaviz Garp Medeniyeti ile bunun tecavüzüne uğrayan diğer medeniyetler arasında bugün mevcut bulunan fark o kadar mühim görünmiyecektir. Birbirini takip eden tesir ve mukabil tesirden husule gelecek olan bütün insanlık âlemini kaplıyan tek ve muazzam bir tec-

rübedir. Yani, mevzii medeniyet gruplarının diğer medeniyet gruplarıyla çarpışması neticesi parçalanması ve sonrada bu parçalardan yeni bir müşterek hayatın doğması. 4047 senesi tarihçileri yirminci asrın ikinci yarısında garp medeniyetinin bütün muasır medeniyetleri tesiri altına almasını insanlık âleminin bir tek sosyete hâlinde birleşmesi yolunda ilk adım olduğu için o devrin en mühim hâdisesi addedeceklerdir. Onların devrinde insanlık âleminin birliği belki de beşer hayatının en esaslı şartlarından biri - tabiat nizamının bir parçası - olarak kabul edilecek ve medeniyetin ilk kurucularının aşağı yukarı ilk altı bin sene zarfında mahalli görüşlerin dışına çıkmaları onlarca anlaşılması oldukça müşkül bir mesele gibi görülecektir. Hudutların en uzak yeri hükûmet merkezinden insan yürüyüşü ile bir günlük mesafede bulunan şu Atinalılar ve nerdeyse aynı devirde yaşayan ve memleketleri üzerinden bir denizden öteki denize kadar tayyare ile on altı saatte uçulabilen şu Amerikalılar nasıl olur da küçücük yurdlarını sanki bütün kâinatmış gibi görürlerdi?

Ya 5047 senesi tarihçileri? 5047 senesi tarihçileri zannediyorum ki İnsanlık âleminin bu sosyal birleşmesinin ehemmiyetinin teknik sahada, iktisadi sahada, harp ve siyaset sahasında değil, fakat din sahasında bulunduğunu söyleyeceklerdir.

II

Devrimizin tarihinin birkaç bin sene sonra yaşayan kimselere nasıl görüneceği hususunda kâhanette bulunma cesaretini niçin kendimde görüyorum? Çünkü mazi hakkında hüküm verebilmek için "Medeniyetler" dediğimiz insan topluluklarının ilk meydana çıktığı zamandan bugüne kadar altı bin senelik bir devir geçmiş bulunuyor. Altı bin sene beşer nevinin, memeli hayvaların, yeryüzündeki hayatın, güneşimizin etrafındaki seyyareler zümresini, güneşin kendisinin ve güneşin haricinde kaldığı yıldız kümelerinin yaşıyla mukayese edilirse devede kulak kabilinde kalır. Buna rağmen şimdilik maksadımız için bu altı bin sene - kısa olmasına rağmen - tetkik etmekte olduğumuz mevzua dair bize birçok misaller - muhtelif medeniyetler arasında çarpışma misalleri - temin edecektir. Misal olarak ele aldığımız bu hâdiselerden bazıları karşısında biz - nasıl ki 3047 ve 4047 senesi tarihçileri yaşadığımız devir hakkında müşahadelerde bulunacaklarsa - daha şimdiden bütün safhalarına nüfuz etmek imtiyazına kavuşmuş bulunuyoruz. Bu geçmişe ait medeniyet çarpışmalarını göz önünde tutaraktır ki. muasır medeniyetlerle çarpışmalarımızın ne neticeler verebileceği hususunda bazı tahminlerde bulundum.

Bizden önce yaşayan medeniyetlerden birini meselâ Greko - Romen

medeniyetini, ele alınız ve bugün farkedebildiğiniz oldukça uzak bir perspektif içinde gözden geçiriniz.

Büyük İskenderin ve Romalıların fütühatı neticesi Greko - Romen medeniyeti eski dünyanın pek mühim bir kısmına yayıldı. Hindistana, Britanya Adalarına hattâ Çine ve İskandinavya kadar uzandı. Tesiri altında kalmıyan medeniyetler yalnız Meksika ve Peru medeniyetleri olduğuna göre bu yayılma hareketi vüs'at ve ehemmiyet bakımından bizim Garp Medeniyetimizin yayılmasına benzetilebilir. Milâttan evvel son dört asır zarfında Greko Romen dünyasının tarihine baktığımız zaman bugün ortada kalan şeyin bu muazzam yayılma ve nüfuz etme hareketi olduğunu görürüz. Bu asırlar zarfında Greko - Romen tarihi sathında çalkalanan ve o zamanlar yaşayan, çalışıp didinen kimselerin dikkat nazarlarını o kadar üstüne çeken harpler, ihtilâller ve iktisadi krizler küçük Asyayı, Suriyeyi, Mısır, Babilonyayı, Hindistanı, Çini istilâ eden büyük Yunan kültür dalgası ile mukayese edildikleri zaman bugün hemen hemen hiçbir mana ifade etmezler.

Fakat bugün Greko - Romen medeniyetinin bütün bu diğer medeniyetlere nüfuz etmesine neden bu kadar ehemmiyet veriyoruz? Mezkûr medeniyetlerin Greko - Romen dünyasına mukabil taarruzda bulunmalarından dolayı.

Bu mukabil taarruz dahi kısmen esas Greko - Romen taarruzu gibi aynı şekilde vuku bulmuştur, yani silâh kuvvetiyle. Fakat Filistinde Yunan ve Roma emperyalizmine silâh kuvvetiyle karşı koymaya çalışan Musevilerin ümitsiz, cesurane gayretleriyle; Fratin şark kıyılarında Parthlıların ve Sasani sülâlesinin idaresi altında yaşayan İranlı haleflerinin muvaffakiyetle neticelenen mukabil taarruzlarıyla; veya milâttan sonra yedinci asırda Orta Şarkı Büyük İskenderin bin sene evel buraları istilâ etmiye muvaffak olduğu kadar kısa bir müddet zarfında Greko - Romen tahakkümünden kurtarmaya muvaffak olan ilk müs'üman Arapların insanı heyecana düşürüren zaferleriyle bugün fazla alâkadar değiliz.

Ancak bunların haricinde cebir kullanılmıyan manevi bir mukabil taarruz vardı ki kaleleri ve memleketleri değil kalbleri ve kafaları fethediyordu. Bu taarruz Greko-Romen medeniyetinin kuvvet kullanarak saldırdığı ve istilâ ettiği diyarlarda intişar eden dinlerin misyonerleri tarafın başarılmakta idi. Bu misyonerlerden en büyüğü bir zamanlar Kral Büyük Antiochus'un teşebbüs edip te muvaffak olamadığı bir işi başaran yani Antakya'dan kalkarak cüretle Makedonya, Yunanistan ve Roma üzerine yürüyen Saint Paul'dur. Bu dinler Greko-Romen dünyasının yerli dinlerinden değişik bir mahiyette idiler. Greko-Romen dinlerinin ilâhları hususi insan

topluluklarının yerleştikleri topraklarda hüküm sürüyorlardı. Mevzii ve siyasi idiler: Athena Polias, Fortuna Praenestina, Dea Roma gibi Roma ve Yunan kalplerine ve kafalarına şiddet kullanmadan mukabil darbeyi yapan bu yeni dinlerin Allah'ları ise doğdukları mahallerin fevkine yükselmişlerdi. Bunlar Müsevî, Putperest, Scythiah veya Yunanlı olsun bütün insanlık âlemine halâs mesajları gönderen cihanşümul Tanrılardı. Bu muazzam tarihî hâdiseyi din diliyle ifade etmek gerekirse şöyle diyebiliriz: Hak olan Tek Tanrı köhne mahalli âdet ve ananelerin çarpışması ve çökmesi neticesi insanların zihinlerinin açılmasını fırsat bildi. Bir an için açılan zihinleri daha evvel idrak edemeyecekleri bir kemal ve doğrulukla kendi mahiyet ve maksadı hususunda tenvir etmek için bu elem verici hâdiseden istifade etti.

Bizim için bu kadar mühim olan ve iki üç bin sene sonra dahi insanlık için ehemmiyetni muhafaza edeceğini şimdiden söyleyebileceğimiz şu iki kelimeye bakınız "Jesus Christ". İşte bu kelimeler Hıristiyanlığın meydana çıktığı Greko - Romen Medeniyeti ile Suriye Medeniyeti arasındaki çarpışmayı gösterirler. "Jesus" bir Semitik fiilinin üçüncü müfret şahsıdır. "Christ" ise Yunanca bir fiilin ismi mefulu bulunmaktadır. Bu çift isim Hıristiyanlığın bu iki kültürün izdivacından meydana geldiğini ispat eder.

Bugün dünyada mevcut bulunan ve teşkilâtları bütün dünyayı kaplıyan dört büyük dini göz önüne getiriniz: Hıristiyanlık, İslâmiyet, Hinduizm ve Uzak Şarkta hâkim olan Budizmin Mahayana şekli. Bunlardan her dördü dahi Greko - Romen Medeniyeti ile muasır medeniyetlerin çarpışmasından husule gelmişlerdir. Hıristiyanlık ve İslâmiyet Suriye dünyasının Greko - Romen dünyasına karşı birbirini takip eden mukabil darbeleridir. Hıristiyanlık şiddet kullanmayan İslâmiyet ise şiddet kullanan bir darbedir. Budizmin Mahayana şekli ve Hinduizm de Hindu dünyasının aynı Greko - Romen meydan okuyuşuna karşı mülâyim ve şiddetli mukabelesidir.

Bugün gözlerimizi çevirip de Greko - Romen medeniyetine inkirazından bin üçyüz sene kadar sonra baktığımız zaman bu perspektif içinde Greko - Romen dünyası tarihinde en mühim hâdisenin diğer medeniyetlerle temas olduğunu görürüz. Bu temaslar ise derhal husule getirdikleri siyasi ve iktisadi neticelerden dolayı değil uzun bir devre zarfında meydana çıkan dinî tesirlerden dolayı ehemmiyetlidir. Bütün safhalarını bildiğimiz Greko - Romen misali medeniyet'ler arasındaki çarpışmanın zaman dahilindeki tekâmülü hakkında da bize bir fikir verebilir. Onbeşinci ve onaltıncı asırlardan itibaren Garp Medeniyetinin muasırları üzerindeki nüfuzuna teka-bül eden Greko - Romen dünyasının kendi devrindeki mevcut medeniyetlere tesiri Milâttan evel dördüncü asırda büyük İskenderin fütühatiyle başladı ve Milâdî yedinci asırda Orta Şarkın ilk Müslüman Araplar tarafından kur-

tarılmasından beş altı asır sonra bile Orta Şark dünyası hâlâ Yunan Felsefe ve İlim eserlerini tercüme etmekle meşyuldü. Greko - Romen medeniyetinin aynı devirdeki medeniyetlerle temasının tamam olması için Milâddan evel dördüncü asırdan Milâdî onüçüncü asra kadar en aşağı bin altıyüz senelik bir devir geçmiştir.

Şimdi bu bin altıyüz senelik devrenin karşısına mukayese için Modern Garp medeniyetinin muasır medeniyetlerle temasını koyalım. Denilebilirki bu çarpışma Milâdî onbeş ve onaltıncı asırlarda Osmanlıların Garp Medeniyetinin yurdu olan diyarlara akını, ve Garbe doğru vukubulan büyük keşif seyyahatleriyle başlanmıştır. Bu da yaşadığımız devre kadar dört buçuk asırlık bir yekûn tutar.

İsterseniz bugünün insanlarının kalplerinin ve kafalarının daha sür'atle çalıştığını kabul edelim. - (buna rağmen ben şahsen insan ruhunun bu gayri şuurî kısmının fazla sür'at değiştirdiğine dair bir alâmetin mevcudiyetine şahit olmuş değilim.) - Eğer hakikaten öyle olsa bile Meksika, Peru, Ortodoks Hristiyanlık, İslâmiyet ve Hinduizm dünyası ile temasımızın tarih bakımından henüz ilk safhalarını yaşadığımız meydandadır. Bunlar üzerindeki tesirlerimizi henüz yeni yeni görmeye başlıyoruz, fakat oralardan gelecek mukabil tesirlerin - ki bu mukabil tesirler şüphesiz pek dehşetli olacaktır - ancak pek cüz'î bir kısmının farkına varmış bulunuyoruz.

Bu mukabil akının ilk alâmetlerini gören ve bunları pek müz'ic bulan bizim neslimizdir. Hoşumuza gitsin gitmesin bunun ehemmiyetini idrak etmiş bulunuyoruz. Bununla Rusyadaki Ortodoks Hristiyanlık hareketini kastediyorum. Bunun ehemmiyeti ve müz'ic olmasının sebebi arkasında maddi bir kuvvet bulunmasından ileri gelmez. Zira herşeye rağmen Ruslar henüz atom bombasına malik değildirler fakat Garplilere esasında garpli olmıyan bir ideolojiyi aşılamiya muvaffak olmuşlardır (ki işte asıl mesele de buradadır.)

Ruslar lâyük bir garp felsefesini kabul etmiş bulunuyorlar; Marksizme bir Hristiyan hid'ati de denebilir. Adeta Hristiyan'ığın Mukaddes Kitabından koparılmış bir yaprağa bütün İncil'miş gibi kıymet verilmiştir. Ruslar işte bu garip hid'atini ellerine almışlar ve bunu kendilerine maletmişlerdir. Şimdi de bunu yeniden bize aşılamiya çalışıyorlar. Bu Garba karşı mukabil akın yolunda yapılan ilk teşebbüstür. Fakat Rusya'dan Komünizm şeklinde akıp gelen bu cereyan belki de sırası gelince Hindistan'ın ve Çin'in çok daha kuvvetli medeniyetleri biz Garplilerin tahakkümüne karşı mukabil harekete geçtikleri zaman küçücük bir mesele imiş gibi görünebilir. Hindistan ve Çin, uzun bir müddet nazarı itibara alınırsa, Garp hayatında

Rusya'nın Komünizm ile husule getirmeyi ümit ettiği tesirlerden çok daha ehemmiyetli bir tesir doğurabilirler. Fakat hattâ bunlara kıyasen zayıf bir millî medeniyete malik bulunan Meksika dahi aksülâmel göstermiye başlamıştır. 1910 Yılından beri Meksika'nın geçirmekte olduğu inkilâp bizim bu memlekete onaltıncı yüzyılda kabul ettirdiğimiz garp medeniyet yaldızının silkilip atılması yolunda girişilen ilk teşebbüs hareketi olarak tefsir edilebilir. Bugün Meksika'da vuku bulan hareketin yarım Cenubi Amerika'nın yerli medeniyet merkezlerinde: Peru'da, Bolivya'da, Ekvador'da ve Kolumbiya'da da vukubulması muhtemeldir.

III

Konuşmama nihayet vermeden önce şimdiye kadar bir mütearife olarak kabul ettiğim bir mesele hakkında bir iki söz söyleyeceğim: "Medeniyet" kesilmesi ile kasteddiğimiz mânâ nedir? Bu kelimenin sarıh bir mânâsı olduğu meydandadır. Çünkü bir tarifte bulunmadan önce dahi insan cemiyelerini Garp Medeniyeti, İslâm Medeniyeti, Uzak Şark Medeniyeti, Hindu Medeniyeti v. s. diye tasnif ettiğimiz zaman bu tasnif bize birşey bildirir. Bu isimler zihnimize din, mimari, resim, yaşayış tarzı, ve âdetler şeklinde sarıh mefhumlar uyandırır. Fakat buna rağmen üstünde şimdiye kadar bu kadar durduğum bu terimden kastedtiğim mânâyı daha iyi belirtmiye çalışmayı münasip buluyorum. Bir Medeniyet dediğim zaman bundan kastettiğim mânâyı bildiğimi zannediyorum. Hiç olmazsa bu hususta nasıl bir kanaata vardığımdan eminim.

Bir Medeniyet dediğim zaman bundan bir kimsenin kendi memleketinin meselâ Birleşik Devletlerin veya Birleşik Kırallığın tarihine nüfuz etmek istediği zaman eriştiği tarih bahsinin en küçük ünitesini anlıyorum. Eğer birleşik Devletlerin tarihini kendi başına anlamıya çalışırsanız hiçbir mânâ çıkaramazsınız. Federal Hükümetin, Temsili Hükümetin, Demokrasi'nin, Endüstrializmin, Monogaminin, Hıristiyanlığın Amerikan hayatında oynadığı rolü Birleşik Devletlerin haricine - bu devletin hudutları dışında Garbi Avrupa'ya ve Garbi Avrupalılar tarafından kurulan deniz aşırı ülkelere ve mahalli menşelerinden gerilere Colomb'un veya Cabot'nun Atlas Okyanusunu aşmasından asırlarca önce Garbi Avrupa'nın tarihine - bakmadan anlamamız imkânsızdır. Fakat ameli maksatlarla Amerika tarih ve müesseselerini izah edebilmek için Garbi Avrupa'nın dışına Şarki Avrupa'ya, İslâm Dünyasına ve Garbi Avrupa Medeniyetinin menşelerinden gerilere, Greko Romen medeniyetinin gerilemiş ve çöküşüne kadar gitmiye lüzum yoktur. Bu zaman ve mekân hudutları Birleşik Devletlerin, Büyük Britanya'nın, Fransanın veya Holandanın bir parçasını teşkil ettiği sosyal haya-

tın bütünü, anlaşılabilir bir ünitesini vermektedir. Buna istediğiniz gibi Garp Hristiyanlığı, Garp Sosyetesı, Garp Dünyası diyebilirsiniz. Aynı ekilde Yunanistan'dan, Sırbistan'dan veya Rusya'dan işe başlayıp bunların tarihlerini anlamak isterseniz bir Ortodoks Hristiyanlık Alemine veya Bizans dünyasına erişirsiniz. Merakeşten veya Afganistandan başlayıp bunların tarihlerini anlamaya çalışırsanız vasıl olacağınız nokta İslâm Dünyasıdır. Bengalden Mysoredan veya Rajputanadan işe başlayınız bir Hindu Alemi ile karşılaşacaksınız. Çin'i veya Japonya'yı ele alınız karşınızda bulacağınız bir Uzak Şark Dünyasıdır.

Bir taraftan tebaası olduğumuz devletler (bilhassa bugün) tabiiyet bağlarımız hususunda bizden daha ağır ve müstebit taleplerde bulunurken, hakikat halde diğer taraftan azası olduğumuz medeniyet hayatımızda çok daha ehemmiyetli bir rol oynamaktadır. Mensup olduğumuz bu medeniyet - tarihin ekseri devirlerinde - kendi devletimizin tebeasından başka diğer devletlerin tebeasını da ihtiva eder. Kendi Devletimizden daha yaşlıdır. Garp Medeniyetinin aşağı yukarı bin üçyüz senelik bir maziye sahip olması karşısında İngiltere sadece bin senelik, İngiltere ve İskoçya Birleşik Krallığı ikiyüzelli seneden biraz kısa ve Birleşik Devletler de yüzelli seneden pek pek de uzun olmıyan bir tarihe maliktir. Devletlerin hayatı kısadır ve âni ölüme mahkûmdurlar. Birleşik Krallık ve Birleşik Devletler tıpkı sabık muasırları Venedik Cumhuriyeti ve Avusturya Macaristan Krallığı gibi dünya haritasından silindikten sonra sizin de benim de mensup bulunduğumuz Garp Medeniyeti yüzyıllarca daha pâyidar olabilir.

İşte size tarihe Devletler zaviyesinden değil, Medeniyetler zaviyesinden bakmanızı ve Devletleri Medeniyetlerin koynunda parlayıp sönen, nispeten ehemmiyetsiz, muvakkat tabii siyasi hâdiseler olarak görmenizi tavsiye edişimin sebeplernden biri de budur.